

JUHÁSZ-KOCH MÁRTA – SEREG JUDIT

Harrison, fordítsunk! Átváltási műveletek a filmfordítás oktatásában

Harrison, for dubbing! Transfer operations in audiovisual translation training

In this paper we examine Klaudy's (2003) definition of transfer operations from the point of view of audiovisual translation (AVT). After a brief summary of Klaudy's (1994, 1999, 2003) typology of transfer operations, a short overview of the discipline and types of audiovisual translation is offered, describing the genre-specific difficulties of AVT as well. As regards transfer operations, we start out from Klaudy's (2003) inclusive interpretation, namely that the choice made between target language solutions is also one of the transfer operations. An attempt is made to adapt Klaudy's (2003) definition of transfer operations in order to include the length of text segments as a type of difficulty to be addressed by applying these operations, for which we then provide examples from audiovisual translation outputs.

Keywords: audiovisual translation, transfer operations, dubbing, genre-based restrictions, condensation

Bevezetés

A média és a globalizáció korában hatalmas igény mutatkozik az audiovizuális médiate tartalmak nemzetközi terjesztésére, ezért az audiovizuális fordításnak mind a fordítási szakmában, mind a fordítástudományban egyre nagyobb szerepe van (Bogucki 2014). Mivel a magyarországi televíziózásban rendkívül magas arányú a külföldi tartalom, nagyon fontos, hogy megfelelő magyar szöveg szülessen a külföldi produktumokhoz. Általában véve az audiovizuális fordításra is igazak a (szak)fordítás sajátosságai, azonban műfaji korlátok miatt gyakran a nem audiovizuális műfajok fordításától eltérő stratégiákat kell alkalmaznunk. Jelen cikkben megkísérelünk betekintést nyújtani a Klaudy-féle átváltási műveletekbe az audiovizuális fordítás oktatásának szempontjából. Az elméleti részben kitérünk az audiovizuális fordítás műfajspecifikus korlátaira, és megpróbáljuk Klaudy (2003) tipológiáját az audiovizuális fordításra adaptálni annak érdekében, hogy a filmszövegek fordításánál átváltási műveletnek tekinthessük a különböző szöveg hosszúságú célnyelvi megfelelők közül való választást is. A gyakorlati részben pedig példákon keresztül mutatjuk be a célnyelvi lehetőségek közül való választást mint átváltási műveletet.

Az átváltási műveletek tipológiája

Tanulmányunkhoz Klaudy Kinga 2003-as definícióját vettük alapul. Ő a következőképpen határozta meg az átváltási műveletekre:

„Összefoglaló terminus mindazokra a rendszerszerű és rutinszerű műveletekre, amelyeket fordítók egymást követő generációi fejlesztettek ki, hogy leküzdjék a fordítás folyamatában alkalmilag együtt funkcionáló nyelvek rendszerének, nyelvhasználatának és kulturális kontextusának különbségeiből fakadó nehézségeket.” (Klaudy 2003: 183, fordítás JKM)

Klaudy (2003) szerint tulajdonképpen minden olyan művelet, amelyet a fordító annak érdekében tesz, hogy a forrásnyelvi szövegből célnyelvi szöveget alkosson, átváltási műveletnek tekinthető. Az átváltási műveletek esetében beszélhetünk kötelező és fakultatív műveletekről (Klaudy 1999), jelen tanulmány azonban csak az audiovizuális fordításban alkalmazott fakultatív átváltási műveletekkel foglalkozik, melyek *nem* magyarázhatók a forrásnyelv és a célnyelv grammatikai és lexikai rendszere közötti eltérésekkel.

Klaudy (1994) a műveleteket hatókörük szerint két fő kategóriába sorolja: a lexikai és a grammatikai átváltási műveletek csoportjába. A lexikai átváltási műveletek közé az alábbi átváltási műveletek tartoznak: a jelentések szűkítése, bővítése, összevonása, felbontása, kihagyása, betoldása, áthelyezése, felcserélése, az antonim fordítás, a teljes átalakítás és a lexikai kompenzálás. A grammatikai átváltási műveletek pedig a következők: grammatikai konkretizálás és generalizálás, felbontás, összevonás, kihagyás, betoldás, áthelyezések és grammatikai cserék.

Az átváltási műveletek tudatosítása és oktatása a fordítóképzéseken több szempontból is jelentős segítséget nyújt a fordító hallgatóknak. Egyrészt segít nekik a fordítási folyamat tudatosításában, vagyis tudatos döntéseket hozni fordítás közben – így csökkentve az intuitív, „így hangzik jól” elven meghozott fordítási döntésekből fakadó hibák lehetőségét. A második szempont a fordítástudomány diszciplínája felől vizsgálja az átváltási műveletek hasznosságát: az átváltási műveletek tipológiája eszköze lehet a fordítások deskriptív elemzésének is, amellyel a fordítói viselkedés visszakövethető. Ebből következik a harmadik szempont, amely nem más, mint a fordító fejében fordítás közben lezajló folyamatok feltérképezése (Klaudy 1997).

Az audiovizuális fordítás

Kosztolányi Dezső ismert mondása szerint a műfordítás olyan, mint gúzsba kötve táncolni. Az audiovizuális fordításról ugyanez elmondható, ugyanis nemcsak a forrásnyelvi verzió határozza meg, mit írunk, hanem a látható kép és a konkrét fordítási műfaj – meglehetősen szoros – korlátai is. Az audiovizuális fordítás definícióját tekintve nem más, mint multimodális és multimedialis szövegek forrásnyelvről célnyelvre való átültetése (Gonzalez 2009). Vagyis nem pusztán írott szövegekről van szó, hanem olyan produktumokról, melyek esetében több szemiotikus forrásra, „módra” (l. *multimodális*), többféle nyelvi és nem nyelvi jelre támaszkodik a közvetítendő üzenet. Ilyen források például a beszédhang, a kép, a hangeffektusok és a feliratok. A szöveg multimedialis jellege pedig azt jelenti, hogy az audiovizuális anyagok esetében ezen források összehangolva juttatják el az üzenetet a nézőhöz.

Számos audiovizuális fordítási műfaj létezik (Gonzalez 2009), melyeknek közös jellemzője, hogy háromféle – szóbeli, írásbeli és vizuális – kódból tevődnek össze. Általában mind a három kód rendelkezésére áll a fordítónak: a videofelvételen hall-

ja a szöveget, látja a képet, a megkapott szövegdokumentumban pedig látja leírva is a forgatókönyv dialógusait. Az audiovizuális fordítást több műfajra bonthatjuk, ugyanis a dialógusok célnyelvi reprezentációját többféle módon oldják meg a stúdiók. Az audiovizuális fordítási műfajokat a célnyelvi üzenetet közvetítő csatornák és a célnyelvi szöveg alkalmazási módja szerint alapvetően két nagy csoportra osztjuk, a hang reprodukálására (*revoicing*) és a feliratozásra (Gonzalez 2009). Ahogy a két csoport neve is mutatja, a hangot reprodukáló műfajok esetében a szöveget (vagy annak tartalmát) a célnyelven is hangzó beszédként rögzítik, míg a feliratozás során a képernyőn feliratok formájában jelennek meg a dialógusok. A hangot reprodukáló csoportba az alábbi audiovizuális műfajok tartoznak: szinkronizálás (*lip-synchronized dubbing*), hangalámondás (*voice-over*), narráció (*narration*), hangzó vagy audió leírás (*audio description*), szabad kommentár (*free commentary*) és szinkrontolmácsolás (*simultaneous interpreting*). Bár mindegyik műfaj „szinkronizálva” van, azaz megkövetel bizonyos fokú szinkronitást a hangsáv és a képernyőn látható vizuális információk között, magát a szinkronizálást a szinte teljes hosszbeli és vizuális (a célnyelvi szöveg szájra illesztése által elért) egyezés jellemzi.

A szerzők tapasztalatai szerint a magyarországi audiovizuális fordítás három leggyakoribb műfaja a szinkronizálás, a hangalámondás és a feliratozás. Ezen műfajoknak eltérő műfaji korlátai vannak. A szinkronizálásnál – bár a hosszúnak nem kell rövidebbnek lennie az eredeti verzióknál –, angol–magyar viszonylatban a nyelvi rendszerbeli különbségek számos nehézséget okoznak a fordítónak. Tovább nehezíti a dolgát az is, hogy a célnyelvi szövegnek *pontosan* olyan hosszúnak kell lennie, mint a forrásnyelvi verzióknak (rövidebb megszólalások esetén a szótagszámnak is egyeznie kell), továbbá ha a szereplő arcát közletről mutatják, a megszólalását szájra is kell írni, hogy a nézőnek olyan érzése legyen, mintha a színész a célnyelven szólalt volna meg (Chaume 2004). A hangalámondás esetében úgy is mondhatnánk, a fordítónak egyszerre könnyebb és nehezebb is a dolga, mint a szinkronszövegek esetében. A hangalámondásnál ugyanis nem kell szájra írnia és szótagot számolnia, a célnyelvi szövegnek azonban rövidebbnek kell lennie a forrásnyelvinél, ugyanis a forrásnyelvi beszédnek a megszólalás elején és végén is ki kell „lőgnia” (Díaz-Cintas – Orero 2006). A feliratozás a három közül a formailag legkötetlenebb műfaj, ugyanis a feliratozás legfontosabb ismérve egyben a legnagyobb korlátot is jelenti a fordítók számára, ez pedig a célnyelvi szöveg erősen limitált hossza. Technikai okokból a képernyőn maximum kétsornyi felirat lehet. Gottlieb (1998) még soronként 35 maximális karakterszámot írt le irányelveként, ma már ez a limit akár 38–42 karakter is lehet. Éppen ezért a feliratfordítás gyakorlatilag összefoglalása a szóban elhangzó megszólalásnak.

A három műfaj további közös korlátjaként említhetjük a képi információkat, amelyek annak ellenére, hogy gyakran segítik a fordítót a megfelelő célnyelvi megoldás megtalálásában, további kötöttséget jelenthetnek. Olyan esetekben jelent problémát a vizuális szegmens, amikor egy lefordíthatatlan kifejezéssel (pl. reáliák vagy egy szóvicc, amelyet szemléltetnek is) találkozik a fordító. További nehézséget okozhat, ha egy állandósult szó szerkezetet szemléltetnek (lásd 5. fejezet), vagy éppen látható az arc mimika, a reakciók és a gesztusok. Nemcsak a vizuális, hanem egyéb csatorna is okozhat kötöttséget az audiovizuális fordításban, például a különböző hangok vagy hangeffektusok. Vannak olyan televíziós műfajok, amelyekben a hang is hozzáadott

információt képvisel. Ilyen műfaj például a *sitcom* (helyzetkomédia vagy szituációs komédia, amelynek legismertebb példája a *Jóbarátok* című amerikai *sitcom*), ahol az úgynevezett *konzervnevetés* meghatározza, hogy az előtte elhangzó megszólalásban a poénnak hol kell csattannia.

A címben használt *filmfordítás* terminusban a *film* szó jelen írás kontextusában az előre megírt, mesterséges dialógusokra vonatkozik. Elsősorban ezeket vettük figyelembe a tanulmány anyagának összeállításánál, példáink pedig nagyrészt szinkronizált műsoranyagból származnak. Mivel azonban a műfaji korlátokra alapoztuk az átváltási műveletek vizsgálatát, és mindhárom domináns audiovizuális műfajban a szöveghossz a legnagyobb korlátozó tényező, megállapításaink érvényesek lehetnek a feliratozott és hangalámondásos szövegekre is.

Az audiovizuális fordítás és az átváltási műveletek

Mivel az audiovizuális fordítás is fordítás, az átváltási műveletek tipológiája rá is alkalmazható. Klaudynak (2003) az átváltási műveletek tág értelmezéséből kiindulva azonban – miszerint minden olyan művelet, amelyet a fordító annak érdekében tesz, hogy a forrásnyelvi szövegből célnyelvi szöveget alkosson, átváltási műveletnek tekinthető – úgy gondoltuk, hogy az átváltási műveletek tárgyalásánál a szöveghossznak központi szerepet kell tulajdonítani. Ezért kísérletet tettünk arra, hogy Klaudy (2003) definícióját adaptáljuk az audiovizuális fordításra, mégpedig olyan módon, hogy az alkalmilag együtt funkcionáló nyelvek különbségei közé beillesztettük a szöveghossz terminust. Az adaptált definíció tehát így hangzik:

Összefoglaló terminus mindazokra a rendszerszerű és rutinszerű műveletekre, amelyeket fordítók egymást követő generációi fejlesztettek ki, hogy leküzdjék a fordítás folyamatában alkalmilag együtt funkcionáló nyelvek rendszerének, nyelvhasználatának, kulturális kontextusának és szöveghosszának különbségeiből fakadó nehézségeket (Klaudy 2003: 183 nyomán).

Adaptált definícióinkkal azt szeretnénk hangsúlyozni, hogy audiovizuális fordításban a fordítónak gyakran olyankor is átváltási műveletet kell végeznie, amikor más típusú fordításban nincs rá szükség. A szöveghossz döntően befolyásolja egy audiovizuális szöveg minőségét, ezért a műveletek végzésénél ezt figyelembe kell venni, csakúgy, mint azt a megkötést, amelyet a képernyőn látható információk jelentenek. A következő fejezetekben példákkal alátámasztva láthatjuk az audiovizuális fordításra jellemző speciális átváltási műveleti eseteket.

Példák a korlátok közötti fordítás nehézségeire

A továbbiakban néhány példával illusztráljuk az audiovizuális fordítás gyakorlatában megjelenő speciális korlátokat, és azt, hogy az átváltási műveletek hogyan segíthetik a fordítót az ilyen többszörösen kötött helyzetek megoldásában.

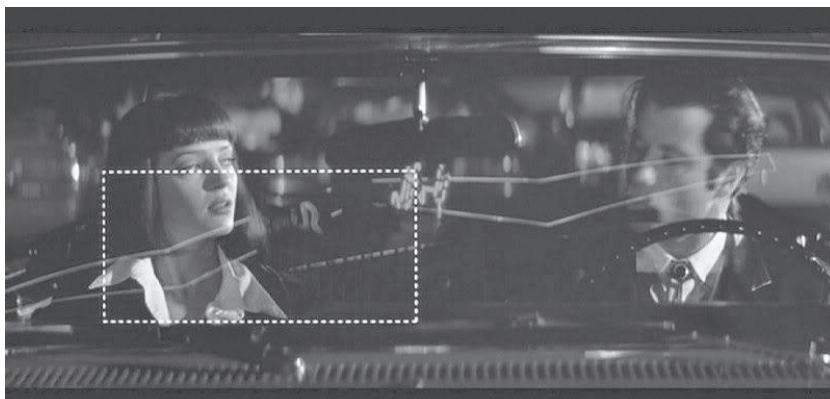
Az audiovizuális fordítás, de különösen a szinkronizálás esetében gyakran előfordul, hogy bár a fordító rendelkezésére áll az adott idegen nyelvű kifejezés megfelelő ekvivalense, a műfaji korlátok miatt nem tudja azt használni. Nézzünk egy ilyen példát!

Egy filmben szereplő párbeszédben az egyik szereplő az amerikai katonaságnál szolgáló másik szereplőt kérdezi arról, a hadsereg melyik haderőneménél szolgál.

A szereplő arcát a válasz közben közeli képen látjuk, és a válasza mindössze ennyi: „Navy”. A Navy magyar megfelelője a haditengerészet, azonban belátható, hogy ebben az esetben nincs olyan színész, aki a hat szótagos ekvivalenst rá tudja mondani a mindössze két szótagos megszólalásra. A fordító tehát kénytelen átváltási művelethez folyamodni. Megoldás lehet ebben az esetben egy lexikai általánosítás: „Hajón”. Bár a válasz általánosabb, mint a forrásnyelvi változat, a kontextusban ez a célnyelvi változat is átadja a megfelelő jelentést.

A fenti esetben sikerült megőrizni a jelentés nagyobb részét, de a fordításokban általában, audiovizuális fordítás esetén pedig igen gyakran elkerülhetetlen a veszteség. Az Agymenők (*The Big Bang Theory*) című amerikai sorozat 7. évadának 3. részében (*The Scavenger Vortex*) a szereplők egy több állomásos kincskereső játékra indulnak. Az egyik állomáson, egy geológiai laborban várja őket az alábbi utasítás: „Leave no stone unturned.” Szereplőink fel is fordítják a laborban polcokra kiállított összes kőzetmintát, de hiába. A megoldás végül a falra kitűzött Rolling Stones plakát, ezt megfordítva találják rá a következő nyomra. A fordítónak ezúttal sincs helye magyarázkodni, hisz a szereplők folyamatosan képen vannak, ezt az egyetlen mondatot lefordítva kellene átadnia az angol „stone” és az együttes nevében szereplő „Stones” azonos jelentését. A fordító megoldása ebben az esetben „Minden követ mozgass meg!” lett. A kő elsődleges jelentését sikerült átvinni a magyarba, és a fordító megtalálta az ideillő magyar kifejezést is, de az együttesel való kapcsolat elveszett, és csak azon nézők számára lesz érthető, akik ismerik a Rolling Stones zenekar nevének jelentését.

Az is előfordul, hogy a szerenese a fordító mellé áll, és egy lefordíthatatlannak tűnő jelenet működik magyarul is. Erre remek példa a *Ponyvaregény* (*Pulp Fiction*) egyik jelenete. Az autóban ülő Uma Thurman karaktere beszél a John Travolta alakította nehézfiúhoz. „Don't be a...” – hangzik a mondat, majd a nő egy téglalapot rajzol a levegőbe, amit grafika jelenít meg a képernyőn.

1. ábra. Uma Thurman és John Travolta a *Ponyvaregény* című filmben

A magyar fordító megoldása: „Ne legyél kockafejű!” Ez esetben sikerült megőrizni a jelentést és a képi tartalommal sem került ütközésbe a célnyelvi változat, bár explicitáció történt, hiszen a fordító „szavakba öntötte” a célnyelven kihagyásként megjelenő jelentéstartalmat.

A képpel való összhang azonban okozhat másfajta fordítási gondot. Egy ismeretterjesztő műsorban az „*Over air, sea and land*” kifejezést egymás utáni képek illusztrálták. Az „*air*” szóra levegőben suhanó repülőgépet, a „*sea*” szóra vízen sikló óceánjárót, a „*land*”-re pedig zöld tájon zakatoló vonatot láttunk a képen. A forrásnyelvi állandósult szószerkezetre létezik magyar ekvivalens, azonban magyarul a szavak sorrendje módosul: „földön, vízen, levegőben”. A fordítónak itt választania kell: vagy megtartja a forrásnyelvi sorrendet, hogy a szöveg továbbra is összhangban maradjon a képpel, és úgy fordítja, hogy „levegőben, vízen és földön”, vagy a magyar nyelvben megszokott sorrendet választja, mely esetben elvész a szinkron a kép és a szöveg között.

A célnyelvi megfelelők közötti választás mint átváltási művelet

Írásunk bevezetésében kiemeltük Klaudy (2003) felvetését, mely a különböző célnyelvi megfelelők közötti választást is átváltási műveletként határozza meg. Audiovizuális fordítás esetében a fordító szinte folyamatosan ezzel az átváltási művelettel él, hiszen a korlátok közé szorítva kell megtalálnia az adott helyzetben legjobb fordítási megoldást. Az alábbiakban néhány példával illusztráljuk, milyen esetekben kell az audiovizuális fordítónak különböző átváltási műveletekhez folyamodnia.

A korlátok miatt az audiovizuális fordítás megengedőbb, ha a célnyelvhez való hűségéről, pontosságról van szó, és gyakran él a teljes átalakítás eszközével. Így lehet, hogy az amerikai étteremlánc, a *Domino's* nevéből egy amerikai sorozatban „Meki” lesz. De ezt a teljes átalakítást csak akkor teheti meg a fordító, ha a későbbi jelenetekben nem látjuk, hova is mennek a szereplők.

Az explicitációval járó műveletek gyakoriak az audiovizuális fordításban is, akár csak bármelyik másik fordításnemben. A hosszbeli kötöttség miatt azonban az audiovizuális fordításban az explicitációval járó műveletek, így a körülírás és a magyarázó fordítás gyakran együtt jár a kondenzációval (sűritéssel) és a kihagyással.

(1a) *This is just Bactine.*

(1b) Ettől nem fog fájni.

A fenti példában a magyar nézők számára ismeretlen márkanévet körülíró fordítással kezeli a fordító, és magát a márkanévet kihagyja a mondatból.

(2a) *Payton Manning is the best.*

(2b) A Colts irányítója a legjobb.

A második példában magyarázó fordítást alkalmazott a fordító. Írott fordításban valószínű, hogy a nevet megtartotta volna, azonban szinkronra szánt szöveg esetében erre nincs elég hely, így a név kihagyása mellett kellett döntenie.

A kondenzációs stratégiákat gyakran alkalmazzák az audiovizuális szövegeket fordítók, különösen feliratok esetében, ahol kötött az egy sorban használható karakterek száma, és az olvasási idő is. Ilyen esetekben a fordítók gyakran élnek összevonással.

- (3a) *Those who killed them were monsters.*
 (3b) **Azok, akik megölték őket**, szörnyetegek voltak.
 (3c) **A gyilkosaik** szörnyetegek voltak.

A fenti példában a fordító választhatott volna lineáris, kondenzáció nélküli fordítást (3b), azonban ez túl hosszúvá tette volna a szöveget a felirathoz, így fakultatív grammatikai összevonással élt, és az egyik forrásnyelvi tagmondatot lesüllyesztette egy mondatrész (az alany) szintjére.

Arra is találunk példát, hogy a fordító nem kötelező átváltási műveleteket végez el. Ez leggyakrabban feliratfordításnál fordul elő, ahol szabály, hogy a képen megjelenő felirat az éppen elhangzó szöveghez tartozó fordítást tartalmazza, vagyis két egymást követő, egy mondatot összefogó felirat esetében nem változtathat a fordító a tagmondatok sorrendjén akkor sem, ha azt a magyar nyelv szabályai indokolnák.

- (4a) *So, our institute was founded / precisely by those endocrinologists.*
 (4b) Az intézetünket pontosan / ezek az endokrinológusok **alapították**.
 (4c) Az intézetünk **alapítói** / éppen ezek az endokrinológusok **voltak**.

A fenti példában a mondat két tagmondata két egymást követő feliratba került, és bár a magyar nyelv mondat szerkesztési szabályainak leginkább megfelelő megoldás a (4b)-ben leírt lenne, a fordítónak fakultatív grammatikai cserével át kellett alakítania a mondat szerkezetet, hogy a feliratok információ tartalma megfeleljen a filmben éppen elhangzó szövegrészletnek.

Az utolsó példánk oktatási gyakorlatból származik (2015, ELTE, fordító és tolmács mesterképzés). *A Madagaszkár pingvinjei (The Penguins of Madagascar)* című animációs film egy jelenetét kellett lefordítaniuk a diákoknak. A jelenet érdekessége, hogy szójátékként amerikai színészek neve szerepel minden egyes mondatban. Az (5a) pontban a forrásnyelvi szöveg látható, zárójelben a benne szereplő névvel, az (5b-e) pontokban pedig négy, különböző stratégián alapuló megoldás a diákok fordításai közül.

- (5a)
Charlize, there on the death ray! (Charlize Theron)
Helen, hunt them down! (Helen Hunt)
William, hurt them! (William Hurt)
Halle, bury them! (Halle Berry)
Hugh, Jack, man the battlestations! (Hugh Jackman)
Kevin, bake on, we still gonna need that victory cake. (Kevin Bacon)

- (5b)
 Terk, menj terepre!
 Helen, fejezd le!
 Erex, sebez meg!
 Mel, temesd el!
 Ted, Ed, szerezzetek fegyvereket!
 Kerrex, keverd meg, ez verhetetlen keksz!

(5c)

Robin ródd ezt le.**Sárlin** a sugárra!**Helen** le vadássza!**Mendy** meglövi!**Halley** hazaviszi!**Meg** és **Mary** megsüti!

Az icike-picike Kevin pedig mind megeszi, és keverd már gyorsabban a tortát.

(5d)

Johnny, deportáld őket!**Harrison**, forduljanak fel!**Michael**, ként nekik!**Woody**, ellenük légy!**Jeff**, **Bridge**, izzítsátok a rakétákat!**Sean**, pennét, a győzteseknek igazi olasz menü jár!

(5e)

Charlize, **te rohanj** a sugárhoz!**Helen**, hánts le a pajzsukat!**William**, hőrakétát indítsd!**Halle**, börtönbe velük!**Hugh**, **Jack**, menjetek a hajóhídra!**Kevin**, **baconös** ráktortát készíts a győzelmünkre!

A négy megoldás a teljes átalakítás különböző fokait mutatja be. Az (5b) egy, a forrásnyelvi változattól tökéletesen elváló megoldás, amely egy jellegzetesen magyar jelenségre, az eszperente fogalmazásra játszik rá. Az (5c) egy gyermekversikét ültet át, emellett alliterációk sorát illeszti a szövegébe. Az (5d) már egy fokkal közelebb maradt a forrásnyelvi változathoz, hiszen a mondatokban megjelennek amerikai színésznevek, azonban nem ugyanazok, mint a forrásnyelvi változatban. Az (5e) megoldás alkalmazta a legkisebb átalakítást, mivel megtartotta a forrásnyelvben szereplő neveket, és ezekhez igazította a magyar mondatokat.

Bár ez a példa nem alkalmas konkrét átváltási műveletek azonosítására, jól illusztrálja azt, hogy a fordítási folyamat sok esetben *választás különböző megoldási lehetőségek közül*. Az audiovizuális fordítás esetében pedig fokozottan az, hiszen a többszörös korlátok között végzett fordítás gyakran igényli a fordítótól, hogy számos megoldási lehetőséget kipróbáljon, míg megtalálja azt, amely megfelelően közvetíti a jelentést, és formailag is illik az adott audiovizuális fordítási műfaj jellemzőihez.

Összegzés

Az írásunkban ismertetett példák jól illusztrálják, hogy az audiovizuális fordítás korlátai miatt a fordítónak gyakran kell átváltási műveletekkel élnie olyan esetekben is, amikor a hagyományos értelemben vett fordításnál nem lenne szükség ilyen mértékű átalakításra. Az audiovizuális fordítóknak ezért különösen hasznos lehet az átváltási

műveletek elméletének ismerete. A 2018. február 8-i konferencián az egyik felszólaló leszögezte, hogy az átváltási műveletek nem adnak receptet a fordításhoz. Ez igaz, de ha továbbgondoljuk a hasonlatot, mondhatjuk, hogy az átváltási műveletek ismerete egyfajta étlapot, menüsört jelenthet a fordítónak, vagyis választási lehetőségek, kipróbálható megoldások sorát, amely segíthet megoldani elsöre megoldhatatlannak tűnő fordítási helyzeteket. Ez a szerep különösen fontos lehet az audiovizuális fordítás esetében, ahol a fordítónak a szokásosnál is több korlátozás és kötöttség között kell dolgoznia. Ha az oktatásra gondolunk, azzal, hogy a diákok megismerik az átváltási műveletek rendszerét, eszköztárat adunk nekik, amellyel nem csak értelmezni tudják a fordítás során elvégzett munkájukat, de kiindulásként is felhasználhatják, amikor szembe kerülnek egy fordítási problémával. Emellett az átváltási műveletek rendszere segíthet tudatosítani a diákokban és a gyakorló fordítóknak is (legyenek audiovizuális vagy „hagyományos” fordítók), hogy a fordításban sosem csak egyetlen jó megoldás létezik, és a fordító fő feladata kiválasztani az *adott keretek közötti legjobb* megoldást. Ebben pedig nagy segítséget jelenthet az átváltási műveletek ismerete.

IRODALOM

- Bogucki, L. (2014): *Audiovisual translation studies as an emerging academic discipline*. Konferenciaelőadás. Weboldal: https://www.researchgate.net/publication/286167270_Audiovisual_translation_studies_as_an_emerging_academic_discipline Letöltés dátuma: 2018. június 8.
- Chaume, F. (2004): *Synchronization in dubbing*. Weboldal: <https://www.researchgate.net/publication/278411772> Letöltés dátuma: 2018. június 8.
- Díaz Cintas, J. – Orero, P. (2006): Voice-over. In: Brown, K. (ed.) *Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Elsevier, 477–480.
- Gonzalez, L-P. (2009): Audiovisual Translation. In: Baker, M., Saldanha, G. (eds.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies. 2nd ed*, London és New York: Routledge, 13–20.
- Gonzalez, L-P. (2014): *Audiovisual Translation. Theories, Methods and Issues*. London – New York: Routledge.
- Gottlieb, H. (1998): Subtitling. In: Baker, M. (ed) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge. 244–248.
- Klaudy Kinga (1994): *Bevezetés a fordítás elméletébe és gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.
- Klaudy Kinga (1997): *Bevezetés a fordítás gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.
- Klaudy Kinga (1999): *Bevezetés a fordítás gyakorlatába. Angol, német és orosz fordítástechnikai példatárral*. Budapest: Scholastica.
- Klaudy, K. (2003): *Languages in Translation, Lectures on the Theory, Teaching and Practice of Translation*. Budapest: Scholastica.

A kép forrása:

Photobucket weboldal. http://photobucket.com/gallery/http://s1218.photobucket.com/user/FujiVice/media/pulp_fiction_032.jpg.html Letöltve: 2018. április 2.